

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה לך בחכמה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת ויקרא תשפ"ג • שנה ג' - גליון קי"ז • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

בית האוצר
מערכת אכל נה

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מקם קרבן לד' (א, ט).

האם מוכח מכאן שעבד נקרא 'אדם'?

יש להביא ראיה דעבד מיקרי 'אדם', מדאיצטריך קרא בחגיגה (ה) לפטור עבד מקרבן ראיה, אלמא דעבד בר קרבן הוא, ואף על גב דגבי קרבנות 'אדם' כתיב - 'אדם כי יקריב מקם', והאי קרא אכולהו קרבנות קאי, דאכולהו קרבנות ילפינן מתיבת 'מכם' דהאי קרא - להוציא את הגול (עין סוכה ל). וכן מומאי דכתיב בהאי קרא 'מן הבהמה' וגו', ילפינן אכולהו קרבנות להוציא את הנרבע כו' - עיין תמורה (כה). ואם כן אי תיבת 'אדם' ממעט עבד, היה ראוי שיהיה עבד גם כן ליתיה בשום קרבן.

ועיין עוד כריתות (יא), דמייתי קרא לפטור שפחה מחיוב קרבן דשפחה חרופה. ושם יש לומר, דהוא לאמאן דאמור (שם) דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר, ובעינן קרא למעט צד חירות. ואולם בכריתות (י) מפורש במשנה, דשפחה מביאה קרבן. ועיין עוד פסחים (פח), דעבד מביא פסח.

ואמנם בירושלמי יבמות (פ"א ה"ב), עבד שבא על אמו חייב חטאת, 'ואמרת אליהם' (כתיב בפרשת קרבנות) - לרבות עבדים. או נאמר, לחלבין איתאמרת כו' (דילמא ריבתה תורה עבדים רק לשאר חטאות - לחלב וכזומה, אבל לא לעריות, דאין קורבה לעבד). ומבואר דיש מקרא מיוחד לרבות עבד לקרבנות. ואדרבה מוכח מכאן לכאורה להיפוך, דעבד לא מיקרי 'אדם' ולא היה בכלל 'אדם' כי יקריב מכם, לולי הריבוי, ומשום הכי איצטריך ריבוי.

ומיהו זה אינו, דבתורת כהנים (פרשת ויקרא פרשה ב ברייתא ג) דריש נמי 'אדם' כי יקריב מכם - לרבות גרים, וגר וודאי הא מיקרי 'אדם', ומתיבת 'אדם' גופיה הוא דמרי ליה, ואפילו הכי איצטריך קרא כיון שאינו ישראל גמור.

הריבוי לגרים שאף גר מומר מביא קרבן

ואולם בקרבן עדה לירושלמי שקלים (פ"א ה"ד ד"ה אדם), מפרש להאי דרשא ד'אדם לרבות הגרים', דהוא לעומת מאי דדרשינן (שם) 'מכם' - להוציא את המומרים, ועל זה דרשינן 'אדם' - לרבות את הגרים, לומר דמגר מומר מקבלין קרבן, והוא דוגמת דרשא דפרק קמא דחולין (ה), 'מכם' -

בכס חילקתי ולא בעכו"ם, דמעכו"ם מומר לעבודה וזה מקבלין קרבן, והכי נמי דריש התורת כהנים כעין זה, דבכס חילקתי ולא בגרים, עיין שם היטב בקרבן עדה.

ובמקום אחר דרשתי טעמא דקרא לפירוש הקרבן עדה הנ"ל, והסברתי הדבר דהוא ענין אחד עם האי דרשא דפרק קמא דחולין - בכס חילקתי ולא בעכו"ם, דכיון דחזינן דמעכו"ם מקבלין קרבנות בלי חילוק - גם ממומר, על כן גם גר שהמיר, כיון שמתחלתו עכו"ם היה, לכן בנקל הוא חוזר לאיכותו אשר היה לו תחלה, ואינו דומה לישראל שהמיר, דהוא התחדשות, מה שאין כן גר דכבר היה עכו"ם, על כן על ידי המרתו וחזרתו לאיכות הקדום יש לו דין עכו"ם לענין זה, ולא דין ישראל מומר, ולכן שפיר מקבלין ממנו קרבן, אף על פי שאין מקבלין קרבן מישראל מומר.

אוצרות יוסף
דרוש ח

עלה אשה ריח ניחוח לד' (א, ט).

אשה בה"א - דקרבנות ענינם ה"א מצד ההודאה

מה שכתבתי בקונטרס הקדום (אוצרות יוסף דרוש ז פיסקא ה) דהקרבנות בכלל - ענינם הודאה, עיין שם היטב, והנה הארכתי באות הקדום (שם דרוש ח פיסקא א-ז) היות ההודאה מדריגה חמישית בקדושה, וזהו שנאמר (תהלים כ, ד) 'ועולתך ידשנה' בה"א, וכן 'אשה ריח ניחוח' - לא 'אש', עיין **תורת העולה** (ה"ב פרק א ד"ה ודרשו), עיין שם היטב. ועיין נדרים (ג) לשון 'ה"א קרבן', 'ה"א עולה', 'ה"א מנחה' כו', והוא גם כן כנ"ל דהקרבנות ענינם ה"א, ודו"ק.

ובהיות הקרבנות ענינם הודאה - מדריגה חמישית, וקרבנות הם קדשים, לכן גם כן סדר קדשים הוא סדר החמישי בסדרי משנה (עיין שבת לא), ודו"ק. וזה מובן גם על פי גמרא ברכות (נח), 'וההוד' - זה בית המקדש, והוא העניין החמישי בכתוב (דברי הימים א כט, יא) 'לך ד' הגדולה' וגו', והנה קדשים ומקדש חדא אינון, עיין זבחים (צג) דקרינן ללא תעשה דשביבת עצם בפסח (שמות יב, מו) 'לא תעשה שבמקדש', אף דפסח נאכל בכל העיר (עיין שם נו), והיינו דקדושת הפסח קרינן ליה 'מקדש', ועל כן כמו דמקדש הוא העניין החמישי בכתוב הנ"ל, כן גם כן קדשים הוא הסדר החמישי בסדרי משנה, ודו"ק.

בית האוצר
מערכת אכל נה

ואם מנחה על המחבת קרבנך סלת גלולה בשמן מצה תהיה (ב, ה).

הקדושה אשר במנחה היא החיות שלה

איתא בילקוט (קהלת רמזו תתקעח ד"ה עת) וז"ל: אמר רבי אחא, אפילו מקל אפילו רצועה מתחייבין על ידי האדם, שנאמר (בראשית ט, י) 'שופך דם האדם', עכ"ל. דעונש הדומם בהמתו לאדם הוא מיתה, והכוונה שהניצוץ הקדוש שבו - הוא חיותו, וכנודע בספרי החכמה (שער המצות פרשת עקב ד"ה כוונת האכילה) שאין לך דבר שאין בו ניצוץ קדושה, ובדברים האסורים והטמאים הם בהעלם גדול (עיין עץ חיים שער מט פרק ג, שם פרק י). ועל כן דומם אשר הומת אדם על ידו, מסתלק ממנו הקדושה שבו, וזהו מיתתו.

ועיין מנחות (ג), מנין לכל המנחות שנילושות בפורשין ומשמרין שלא יחמיצו כו', בגופה כתיב 'מצה תהיה' - הַחֲיִיָּה. וברש"י: כלומר, הכשירה נקראת עכ"ל. ואין מובן, דאמאי קרי ליה חיות. ואולם על פי הנ"ל הדבר מובן לנכון, כי הקדושה אשר במנחה נקראת גם כן חיות שלה, ואם באה לידי חימוץ ונפסלת, והקדושה מסתלקת ממנה, הנה זה סילוק החיות, ולכן השמירה שמשמרין אותה מידי פסול, מיקרי זה חיות, שמחייץ את המנחה, וזהו 'מצה תהיה' - החייה.

בית האוצר
מערכת אכל נה

אֲשֶׁם הוּא אֲשֶׁם אֲשֶׁם לַד' (י, ט).

כשנודע לו מביא חטאת ולא אשם

בשפתי כהן על התורה בפרשתנו (ד"ה ואם נפש) כתב, וז"ל: ועוד אמר 'אשם הוא אשם אשם לד', לפי שמביא שני אשמות, אשם תלוי, וכשנודע לו שאכל חלב מביא אשם וודאי, זהו שאמר כאן - או יביא אשם תלוי או ודאי, עכ"ל.

והוא פליאה עצומה, דמפורש בכריתות (כה) ובכמה דוכתי (שם כו; יזא פח), דאם אחרי הבאת האשם תלוי נודע לו שאכל חלב - מביא חטאת, אבל להביא אשם וודאי אחלב, הוא מין קרבן שלא הזכיר בשום מקום, וצריך עיון רב ליישב דבריו.

ראיה מגולה אל המבואר **בצוואת הקדוש רבי פנחס מקאריץ ז"ל** (ראה אמרי פנחס ראש השנה סימן תנו), שכל הדברים שבעולם יש להם חיות ואפילו הדומם כו', עיין שם היטב בלשונו הטובה.

ח המשך לשונו: 'וכן אוכלים המותרים, מיקרי נמי משום הכי חיים' (עיין אור החיים פרשת שמיי יא, ב ד"ה ואם) לעומת אוכלים אסורים. כי האסורים - הם קדושה מועטת מתעלמת, וזה טעם איסורם. וכנודע **בספרי החכמה** (עיין ששון סודות אות קסד; עין חיים שער מט פרק ה), מה שאין כן דברים המותרים מתייחסים יותר אל הקדושה, ויש בהם קדושה יתירה יותר נגלית, ולכן מיקרי 'חיים'.

ט ובשו"ת **מנחם משיב** ח"א סימן לד עמוד קלח. ד"ה בכלל, הביא את קושית רבינו, ותירץ: 'ובדוחק אפשר ליישב, דכוונת השפתי כהן כשיש כאן חתיכה של חולין וחתיכת חלב של הקדש ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל, מביא אשם תלוי, עיין כריתות (כג), ואם אחר כך נודע לו שאכל חלב של הקדש, חייב אשם ודאי, והוא אשם מעילות משום קודש נוסף על קרבן חטאת משום חלב', וראה שם עוד מה שהאריך.

ז וז"ל שם: 'דעבודת הקרבנות בכלל - עניינה הודאה לו יתברך, וכמבואר בש"ס מגילה (נח) עבודה והודאה חדא מילתא הוא, עיי"ש'.

ה רבינו כתב שם: 'הנה אנו מצויים היות ההודאה לו יתברך, הוא מדריגה חמישית בקדושה, שכן ברכות שבח דתפלת שמונה עשרה - הדם שלש ברכות הראשונות ושלש האחרונות כמבואר שלהי אין עומדין (ברכות לה), הנה הברכה החמישית ברכות השבח הוא מודים אנהו לך כו'. וכן בש"ס ברכות (י), ואמר רבי חלבו כו', כל הנחנה מסוערת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות, שנאמר (ויקרא לג, א) 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות כו', הרי דהקול החמישי הוא 'הודו' - הודאה', והאריך עוד בכמה ענינים שמבואר בהם שהודאה היא מדריגה חמישית. וראה בגליון קטו עמוד א הערה ה.

ז 'בגוף הכתוב לך ד' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההודו', נחשב ההוד בחמישי - והכוונה על ההודיה כנ"ל, והיינו גם כן דההודאה היא מדריגה חמישית בקדושה', לשון רבינו שם פיסקא ד. **ז** והוסף רבינו **בבית האוצר** מערכת א כלל נה ד"ה והנה מאי: 'ומכאן

זְנוּרָצָה לֹא לְכַפֵּר עָלָיו (א, ד)

האם בכל הקרבנות יש ענין כפרה - ומחשבת פיגול מועילה בהם

מתוך: גבורות שמונים אות כז ובמפתח אות ח

הקדש חל במחשבה - כי לפניו ית' גלוי המחשבה כדיבור

הנה החילוק שבין מחשבה לדיבור, הרי הוא רק שהמחשבה נעלמת והדיבור גלוי, [דאלו מפאת שהמחשבה אין בה מעשה - אין חילוק, דדיבור נמי קיימא לן (סנהדרין סג, רמב"ם הלכות שגגות פ"א ה"ב) דעקימת שפתיו לא הוי מעשה, ועיין תוספות זבחים (ד) ד"ה מחשבה^(א)] ועל כן יש חילוק ביניהם רק בדבר שבינו לבין בני אדם, דאי אפשר לאדם לדעת מחשבת חבירו - רק דיבורו (עיין פסחים נד), מה שאין כן במה שבין אדם למקום - שלפניו יתברך המחשבה גלויה כמו הדיבור, לכן דין המחשבה כדין הדיבור. ועל כן הקדש חל במחשבה, כיון דהקדש הוא נתינה לגבוה, ועל כן המחשבה והדיבור שוין, והוי הנתינה במחשבה כמו בדיבור, וכמו שכתבתי כבר בזה במקום אחר בארוכה בענין חלות הקדש במחשבה.

פיגול חל במחשבה - שהקרבת כפרה לפניו ית' ושם המחשבה גלויה

והכי נמי לענין פיגול בקרבן, כיון דכל ענין הקרבן הוא לכפרה, וענין הכפרה הרי הוא רק לפניו יתברך - שלא יחשוב לאדם עוד עון אשר חטא, ויהיה העון נרצה לפניו יתברך, לכן מהני שפיר גם מחשבה לפסולו, כי לפניו יתברך המחשבה כדיבור ואין חילוק.

וזהו רק בקרבן הבא לכפרה, מה שאין כן במנחת סוטה^(ב) דלברר עון קאתיא (זבחים מד), וזה הרי אין עניינו לפניו יתברך - דבלאו הכי קמי שמיא גליא אם זינתה או לא, וכל ענין הדיבור הוא רק לפני בני אדם הבלתי יודעים, ואם כן כל פעולת המנחה הרי הוא רק לפני בני אדם. ועל כן שוב שפיר אין המחשבה פועלת, ושפיר אין פיגול רק בדיבור לכולי עלמא, דכיון דיש דיעה דבשום מקום אין פיגול רק בדיבור (עיין רש"י מנחות ב: ד"ה אבל), לכן גם לדיעה דגם במחשבה יש פיגול (עיין רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פ"ג ה"א ובמשנה למלך ס), מכל מקום על כל פנים שפיר ניתן להאמר דזהו רק בקרבן הבא לכפרה - דהפעולה הוא לפניו יתברך, ואצלו יתברך המחשבה והדיבור שוין, ועל כן גם המחשבה פועלת כמו הדיבור, מה שאין כן בקרבן שאינו בא לכפרה - רק לברר עון, וזה הרי עניינו רק לפני בני אדם שהמחשבה נעלמת מהם, ועל כן שפיר אין המחשבה פועלת כמו בכל הדברים שבין אדם לחבירו דלא מהני מחשבה, ושפיר לכולי עלמא אין פיגול רק בדיבור.

קרבנות שענינם טהרה והכשר - האם מתפללים במחשבה והנה לפי זה לכאורה, גם בשאר קרבנות שאינם באים לכפרה - רק לטהר ולהכשיר וכדומה, גם כן אין ראוי לפיגול לחול במחשבה, וכן יש לדון גם כן לענין בכור ומעשר ופסח ותודה ושלמים. ואולם גם שאר הפעולות דקרבנות יש לומר דענינם לפניו יתברך,

לרצות ולקרב האדם לפניו, אלא שהוא ענין קורבה שמקבל על ידה טהרה והכשר, ולא דמי לבידור עון דמנחת סוטה שכל ענין הבידור רק לפני בני אדם ולא לפניו יתברך כלל, דקמי שמיא גליא וכנ"ל.

כל קרבן עם הרצאת דמים יש בו כפרה

ואולם באמת נראה, דכל קרבנות יש בהם ענין כפרה. ועיין שיטה מקובצת כתובות (לב) ד"ה שכן; ד"ה וז"ל (הרא"ה), אהך (ש) דמה להצד השווה שבהן שכן יש בהן צד חמור, וז"ל: לא אתברירי גבן פירוש 'צד חמור', דאי פרכינן צד חמור, איפריכו להו כל מה צד דבכל התורה כו'. ומדברי רבינו שלמה ז"ל במסכת סנהדרין (סו) ד"ה שכן) נראה שהוא סובר, דכי פרכינן צד חמור, הני מיילי בשאין חומרא בלמד שאינה במלמדין - ויש חומרא במלמדין שאינה בלמד, אבל כל מקום שיש חומרא בנדון שאינה במלמדין - לא פרכינן צד חמור כו'. מיהו קשיא עליו ההוא דאמרין בפסחים (עו) דפרכינן צד חמור דפסח ותמיד (לענין שאין ללמוד מהן שאר קרבנות ציבור הקבוע להם זמן - שידחו שבת וסומא), פסח שכן כרת, תמיד שכן תדיר וכליל, והוא ודאי איכא חומרי בשאר קרבנות שאינם באלו, שהרי שאר קרבנות מכפרין, מה שאין כן בפסח שאינו מכפר כו'. ואפשר לומר, פסח כיון דאיכא הרצאת דמים ודאי מכפר הוא, עכ"ל שם בשם הרא"ה ז"ל. וכן כתב שם (ד"ה ועדיין) בשם הרמב"ן ז"ל וז"ל: ופסח כיון דאיכא הרצאת דמים מכפר הוא, וצריך עיון ובדיקה, עכ"ל ז"ל.

אף שבכל הקרבנות יש כפרה - במנחת סוטה אין

הרי שברור מללו הרמב"ן ורא"ה דכל הרצאת דמים מכפר הוא, ואם כן כלהו קרבנות לפי זה יש בהם ענין כפרה. ועל כן שפיר יש למחשבה מובא בכולם מפאת ענין הכפרה אשר להם, ולכן שפיר המחשבה מפגלת בכולם. ורק במנחת סוטה דמבואר בזבחים (מד) ומנחות (נג) דאין בא לכפר רק לברר עון, וכן הוא בזבחים (צ) דמנחת סוטה אינה מכפרת, וכן הוא בכריתות (כד), מנחת קנאות לא לכפרה קאתיא אלא לברר עון, ועל כן הבידור הרי עניינו רק לפני בני אדם, ושפיר אין המחשבה פועלת בה כנ"ל. אולם עיין כריתות (כו), דמשמע דהוא פלוגתא דאביי ורבא שם אם יש במנחת סוטה ענין כפרה.

משמעות בש"ס שבפסח יש כפרה

ועיין זבחים (מה), יכול יהא פסח טעון צפון, ודין הוא, ומה עולה שלא קבע לו זמן לשחיתו - טעון צפון, פסח שקבע לו זמן כו'. מה לעולה שכן כליל. מחטאת, מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות. מאשם, מה לאשם שכן קדשים כו'. ומדלא אמר סתם מה לחטאת שכן מכפרת (ואילו הוא אמר הכי, לא הוי מצי למימר תו נמי 'מאשם', דהא גם אשם מכפר), משמע

הרי כל סוטה היתה יכולה לפגל מנחתה, ושוב לא תובדק (עיין סוטה טו). ועל זה יישב רבינו על פי דבריו כאן, שבאמת בסוטה לא היה ראוי למחשבה שתפגל, רק בדיבור, ואין חשש שתפגל בדיבור.

[קיימא לן (סנהדרין סג, רמב"ם הלכות שגגות פ"א ה"ב) דעקימת שפתיו לא הוי מעשה, ועיין תוספות זבחים (ד) ד"ה מחשבה^(א)] ועל כן יש חילוק ביניהם רק בדבר שבינו לבין בני אדם, דאי אפשר לאדם לדעת מחשבת חבירו - רק דיבורו (עיין פסחים נד), מה שאין כן במה שבין אדם למקום - שלפניו יתברך המחשבה גלויה כמו הדיבור, לכן דין המחשבה כדין הדיבור. ועל כן הקדש חל במחשבה, כיון דהקדש הוא נתינה לגבוה, ועל כן המחשבה והדיבור שוין, והוי הנתינה במחשבה כמו בדיבור, וכמו שכתבתי כבר בזה במקום אחר בארוכה בענין חלות הקדש במחשבה.

דיש ענין כפרה גם בפסח, רק דלא חשיבא כפרה דידיה ככפרת חטאת - דמכפרת על כרת.

כפרת פסח ועולה אינה חשובה לעומת כפרת חטאת

ועיין עוד שם (ב), ומה חטאת שאינה כליל - שחטה שלא לשמה פסולה, עולה שהיא כליל לא כל שכן. מה לחטאת שכן מכפרת, פסח יזכיח כו'. הנה דכאן לא אמר מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות, רק שכן מכפרת סתמא, משמע דפסח אין מכפר כלל.

אולם, לכאורה גם כאן המונח בהכרח דחטאת מכפר על כרת, דכפרה גרידא הא יש גם לעולה - על עשה (שם ט). ואולם שם (ג) אמר גם כן סתמא דאין ללמוד עולה מחטאת ואשם לצפון - דמה להנך שכן מכפרין, וברש"י: עולה לגבי חטאת ואשם לא חשיבא כפרת עשה דידיה כפרה, ואם כן גם מהך דדף י"ב אין ראייה, דיש לומר דגם פסח יש בו ענין כפרה מה - ולא חשיבא כפרתו כפרה לגבי חטאת, והוא הדין לעולה, ועיין זבחים (ה) ויש לעיין בזה עוד בכמה דוכתי.

הוכחה שבכבוד ופסח אין כפרה אף שיש הרצאת דמים

ועיין זבחים (טו), סלקא דעתך אמינא, הני מיילי בכור דלאו בר הרצאה הוא, אבל קדשים דבני הרצאה נינהו - אימא לא לירצו כו', וברש"י: דלאו בר הרצאה הוא - אינו בא לכפר, אבל קדשים - כגון עולה שמכפרת על עשה, ושלמים שמביאין לדורון ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, ואימא הואיל ואיחרו - בא בעבירה הוא ולא לירצו כו', עכ"ל. ומשמע דבכור אין בו ענין כפרה כלל, והוא לכאורה דלא כרמב"ן ורא"ה הנ"ל - דכל הרצאת דמים מכפר הוא.

ועיין זבחים (ז), דמתן דם בכור ומעשר ופסח יליף להו רבי יוסי הגלילי מחד קרא, 'את דמם תזרוק' (במדבר יז, יז), עיין שם היטב. ומשמע דענין שלשתם אחד, וכי היכא דבכור לאו בר הרצאה הוא - הכי נמי פסח.

אין להוכיח מלשונות 'כפרה' שנאמרו בקרבנות

ועיין עוד לשון כפרה בפסח - בפסחים (סא), שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים בזריקה כו', עיין שם כולה סוגיא. ואולם גם במנחת סוטה יש כלשון זה בסוטה (י), קרב הקומץ ולא הספיק לאכול שירים עד שמת הוא כו', הרי היא ככל המנחות ותאכל, שעל הספק באתה מתחלה - כיפרה ספיקה והלכה לה, ועיין שם ברש"י (ד"ה כיפרה) שעמד על זה. וגם אין כל לשון כפרה שוה, דביזמא (ב) אמר, דפרה לאו בת כפרה היא, ואילו במועד קטן (כה) אמר, מה פרה אדומה מכפרת כו'.

בקרבנות הבאים לטהרה - הטהרה עצמה היא כפרה

ובקרבנות הבאים לטהרה נמי, נראה דענין הטהרה עצמו יש בו גם ענין כפרה. ועיין שאלתות פרשת פרה (שאלתא קלג) דכתב הך דמועד קטן בשינוי, וז"ל: מה פרה אדומה מכפרת ומעלאת את ישראל מטומאה לטהרה - אף מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל, עכ"ל. ומשמע דענין הטהרה דפרה הוא עצמו ענין כפרה. ועיין זבחים (פח), כתונת מכפרת על שפיות דמים, שנאמר (בראשית לו, לא) 'ויטבלו את הכתונת בדם', וברש"י (ד"ה ויטבלו): טבילה היינו כפרה, עכ"ל. ועיין תוספות שבוועד (ה) ד"ה (אמר), ויש לדון עוד ממקומות רבות, ואין כאן מקומו.

ב, תשובת אחי הגאון בעל חזון נחום ז"ל.

ד) עיין נדרים ד; זבחים ט; וברש"י ד"ה דומיא; כריתות ח: וברש"י ד"ה ארבעה; נגעים פ"ד מ"ג.

ה) שאמרו: 'ומה עולה שאינה מכפרת אינה מרצה, אשם שמכפר אינו דין שאינו מרצה'.

ו) שכתבו: "...דבולדת... כתיב (ויקרא יב ה) 'וכפר', והיינו שמכפרה ומטהרה מאכול בקדשים".

ז) ראה גליוני הש"ס מועד קטן כז. ד"ה מה.

התורה חקוקה בנפש איש קדוש

"אני הוא התורה ובי כתוב שאסור הדבר" - ענה ה'דברי חיים' מצאנז | ה'חפץ חיים' הגיח את ידו על לוח לבו ואמר: "כאן זה כתוב" | הנפש הישראלית היא ספר תורה רוחני שעליה כתובים מעשיו של אדם | האדם המקדש את גופו ומבער מנפשו את הכח התאווני - מסיר את המכסה ויכול לקרוא את התורה מעל נפשו

של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר, רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיעגתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי מעולם הזה אפילו באצבע קטנה שלי". ובתוספות שם (ד"ה לא) כתבו: "דאמרינן במדרש (עיי' תנא דבי אליהו רבא פרק כו), עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים תוך גופו, ומייתיה עלה הא דרבי".

ומקשה רבינו, מה ענין התפילה על המעדנים למה שאמר רבי בעת פטירתו, וכי בלא דבריו אין אנו יודעים שבקשת המעדנים הוא דבר בלתי ראוי. ועוד קשה הלשון 'עד שאדם מתפלל שיכנס תורה וכו', יתפלל שלא יכנסו מעדנים וכו', כאילו די בכך שיתפלל שלא יכנסו מעדנים, הלא שתי התפילות נצרכות מאוד, גם צריך אדם שלא יהיה בעל הנאה ומבקש מעדנים, וגם שיהיה לו שלימות התורה.

ומתורץ: "ונראה כי רבי הזכיר בדבריו שתי מעלות: (א) קנינית - של 'עשה טוב' (ההלים לד, טו), במה שיגע בעשר אצבעותיו בתורה. (ב) שלילית - של 'סוד מרע' (שם), במה שלא נהנה מעולם הזה וכו'. ואם כן, כיון שהכתוב הקדים ה'סוד מרע' ל'עשה טוב', וכן השכל מחייב שסבת קניית השלימות היא ביעור הפחיתות... ואם כן דברי רבי מסודרים שלא בדקדוק לכאורה, בזכרו תחילה מה שיגע בעשר אצבעותיו בתורה, ואחר כך מה שלא נהנה מעולם הזה.

ועל כן נראה, שרבי נתפאר באמת רק במעלה הקנינית לבד - במה שיגע להשיג דיני התורה. אולם לאיש אשר לא הסיר הכח התאווני מקרבו, ואם כן אי אפשר לו לקרות דיני התורה מעל נפשו - מפאת מכסה הכח התאווני הפרוש עליהם, ואם כן בהיותו רוצה לדעת דיני התורה, מוכרח הוא איפוא להתייגע בהשגתה, ואין ביגיעתו כל כך כדי התפארות. ולא כן רבי - התפאר בדבר נעלה ונשגב מאוד, וזה כי אם כי לא נהנה מעולם הזה אף באצבע קטנה, ואם כן איפוא זיכר הכח התאווני והעבירו מקרבו לגמרי, והיה אפשר לו לקרות דברי התורה מעל נפשו - ולדעתם בלי שום גייעה, עם כל זה מפאת רצונו הגדול בעבודת השם יתברך לא חפץ בהשגה כזאת, כי אם בחר יותר בהשתדלות עצמו - לעמוד ולהתייגע בהשגת התורה, ולא שאב השגת התורה מפנימית נפשו, אם שהיה זה אפשר לו.

וזהו שאמר 'גלוי וידוע לפניך שיעגתי בעשר אצבעותי בתורה' - אם שלא נהייתי מעולם הזה וכו', ואם כן זיכרתי הכח התאווני הפרוש על נפשי, והיה אפשר לי לדעת דיני התורה מקריאתם בנפשי - שלא על ידי שום גייעה, ועם כל זה בחרתי יותר לקנות התורה על ידי גייעה גדולה בעשר אצבעותי".

ביראת כבוד עצומה נכנס החתן הצעיר אל חותנו ומסר את דברי אביו. **ענה לו ה'דברי חיים' בקול רם ובשגת ארי:** "די תורה בין איך, און איר מיר שטייט אז מ'טאר נישט!..." (=אני התורה, ובי כתוב שדבר זה אסור).²

סיפור דומה סיפר הגאון רבי **ברוך בער מקמניץ** זצ"ל בעת שביקר בארה"ב והתאכסן בבית הצדיק רבי **יעקב יוסף הערמאן** ז"ל: הגאון הצדיק **בעל 'חפץ חיים'** זצ"ל כינס בשנת תר"צ אסיפת רבנים, כדי לדון ולטכס עצה על גזירת המלכות להכניס לימודי חול בישיבות הקדושות. בשעת האסיפה התבטא ה'חפץ חיים', שעל גזירה זו חייבים למסור את הנפש, והוא ביהרג ואל יעבור.

המשתתפים תמהו מאוד, ושאלו זה את זה: "מאיפה לקח החפץ חיים דבר זה שהוא ביהרג ואל יעבור", השאלה עברה מאיש לרעהו עד שנעשה רחש במקום, ואחד הגדולים הציע לשאול את ה'חפץ חיים' עצמו, מה המקור לפסק מחודש זה.

שמע ה'חפץ חיים' את השאלה, ובתגובה הרים את ידו, פתח את ה'קאפאטע' (בגד העליון), **הגיח את ידו על לבו הטהור ואמר:** "דא שטייט דאס... דא שטייט דאס..." (=כאן זה כתוב).³

בספר 'שב דנחמתא' (אות ה), הרחיב **רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל** ז"ע יריעה ארוכה לחדש ולבאר, שנפשו של אדם היא כקלף רוחני, ספר תורה רוחני אשר הוא רושם על ידי מעשיו, אם מקיים את מצוות התורה - הוא כותב את דיני התורה, ואם עובר עבירות ח"ו - הרי הוא מוחק ממצוות התורה רח"ל.⁴

"כי נפש הישראלית היא ספר תורה שלימה מאז, וכבר נכתבו עליה כל דיני התורה, ואך מִכְסָּה פרוש עליה - הִמְכָּסָּה את הכתב הרוחני ההוא לבלי יקרא, וצריך האדם רק להעביר את המכסה ההוא, ואז מאליו יקרא הכתב הנכבד ההוא.

והכח התאווני הלזה הוא המכסה קדושת הנפש ומכסה את הכתב הרוחני הנפשי הנכבד ההוא, ואם יזכה האדם לבער את הכח התאווני מעל נפשו, הנה אז מאליו יקרא את כל התורה הכתובה עליה".

רבינו ז"ע מוסיף על כך דבר נפלא שמצינו אצל רבינו הקדוש, שיכול היה ללמוד את התורה מעל נפשו, אלא שמפני רצונו הגדול בעבודת הש"ת לא חפץ בהשגה זו, אלא רצה ללמוד ולהתייגע בתורה הקדושה.

דהנה מצינו בגמרא (כתובות קד). "בשעת פטירתו

בין שני קדושי עליון, הרה"ק **בעל 'דברי חיים' מצאנז** ז"ע ומחותנו הרה"ק **בעל 'אמרי נועם' מדזיקוב** ז"ע, היתה מחלוקת גדולה בהלכה, האם מותר לאדם לשכור במכרז פומבי (ליציטאציע) בית מזיגה ("אירענדאר") וכדומה, הנמצא בעיר, אם כבר החזיק בהם אדם אחר, או שיש בזה משום השגת גבול כמו שתקנו גדולי הדורות לגבי הכפרים.

דעת ה'אמרי נועם' היתה שאין בכך השגת גבול כלל, כיון שהמכירה היא פומבית וחופשית לכל, וגם החכירה הקודמת היתה לזמן מוגבל וידוע מראש, וממילא לא שייך בזה השגת גבול.

מאידך, מחותנו הרה"ק **מצאנז** ז"ע דעה אחרת היתה עמו, כפי שקיבל מהרה"ק **בעל 'אריה דבי עילאי' מווישניצא** ז"ע, וכלשונו בתשובתו אל הרה"ק **מדזיקוב** ז"ע (שו"ת דברי חיים ח"ו סימן לה): "בנו החרף (הרה"ק רבי **נפתלי חיים מדזיקוב** ז"ע), הוא חתן בתי תחיה (הרבנית מרים ע"ה אשת הרה"ק רבי **משה אונגער** ז"ל), הגיד לי אשר בקהלתם החליטו שבאוראנדי של עיר לא שייך חזקה ומותר לכל לשוכרו. ואני לא כן קבלתי מהגאונים שהיו לפנינו, ובפירוש אמר לי הרב הגאון דק' **וישניצא** שמקילים להם בעלי בתים לשכור אוראנדי על ליציטאציע שבעיר, ותולים בדברי תשובת הב"ח ז"ל (סימן ס"א)... אבל אם יש לאיזה אדם חזקה באוראנדי בעיר, וכמעט שלא ישכרו אחר אם יהודים לא יעוררו בדבר, וגם היושב בה מקודם עושה חובות ושאר ענינים כי לא יעלה לב האדם שיקחנו ממנו, ובודאי ישבור כחרס אם יקחו ממנו האוראנדי, כאשר עיני כל רואות, בודאי התקנה קבוע וקיימא שאסור להשיג גבול הראשון...".⁵

תשובתו של ה'אמרי נועם' אין בידינו כיום, אך כתשובה על תשובתו השיבו ה'דברי חיים' באגרות שניות: "מכתבו הגיעני, ואם לא נראה בעיני להקל כדברי מעלת כבוד תורתו, אמרתי מה לי לזה, הלא איש כמותו רשות בידו לפסוק כראות עיניו, אך עתה עלה בלבבי פן יקראני עון בהמנעי מהודיעו, כי פן ידמה שגם אנכי מסכים לדבריו. ולכן אני מודיע לו שלא אוכל לקבל כזה... ולכן לדעתי בודאי פורץ גדר המסיג גבול, אך מעלת כבוד תורתו יעשה כרצונו".

לימים השתדך הרה"ק **מדזיקוב** ז"ע שוב עם הרה"ק **מצאנז** ז"ע, כאשר בנו הרה"ק רבי **אהרן מבייטש** זצ"ל נשא את בתו של ה'דברי חיים'. אבי החתן, ה'אמרי נועם', לא השתתף בשמחת הנישואין, ולפני נסיעת החתן לצאנז פקד עליו, שלמחרת הנישואין ילך אל חותנו ויאמר לו בשמו שאינו חולק עליו בענין המדובר, אך הוא מבקש שיאמר לו היכן כתוב שדבר זה אסור.

הרה"ק רבי **בעריש מדאלינא** ז"ע - בן הרה"ק **מוזיטשוב** - כתב עובדא זו במכתב לבנו הרה"ק רבי **יהודה הערש** זצ"ל שיהיה סמוך על שולחן הרה"ק מצאנז, בהיותו חתן חתנו הרה"ק רבי **משה אונגער** זצ"ל.

(ג) ספר **'משמר הלוי'** (פרשת שופטים, עמוד תקנה), ששמע מפי הרה"ק ר' **נחום דוד הערמאן** ז"ל, בנו של רבי **יעקב יוסף**.

(ד) ראה עוד מה שהבאנו בענין זה **בגליון** קטו - פרשת כי תשא שנה זו.

בינדיגער ז"ל משינאווא (נכד הרה"ק רבי **יחזקאל שרגא משינאווא** ז"ע), ששמע מפי הרה"ק רבי **אברהם יהושע מנאסאד** זצ"ל.

ומוסיף שם (עמוד כו) עובדא נוספת: "אדם חשוב בנש"ק היה אצל הרה"ק רבי **אייזיק מווידיטשוב** ודיבר נגד רבינו בענין המחלוקת הידועה. לקח רבי **אייזיקל חומש** בידו (או שהיה בידו חומש) ואמר: '**הרב מצאנז הוא התורה! מי שמחזיק עם הרב מצאנז מחזיק עם התורה**', ומי שאינו מחזיק עם הרב מצאנז אינו מחזיק עם התורה!..." (בשם חותנו הרה"ק רבי **אייזיקל** זצ"ל, שסיפר

(א) ומוסיף שם עוד בחומר הענין: "וידעתי מעשה אשר מחותני **הגאון דקהילת וישניצא** החריים לאחד שהשיג גבול באוראנדי של עיר, ונעשו במייתה משונה ל"ע. וכן היה גם לאחד שהיה נקרא בשמו פרץ, רדף אותו בחרם על כזה".

(ב) ספר **'מקור חיים'** - צאנז (להגאון רבי **אברהם חיים שמחה בונם מיכלאוואן** זצ"ל, אות שט); ספר **'מפי ספרים וסופרים'** (פרשת תצור, עמוד רנד) בשם הרה"ק רבי **אייזיקל מפשעווארסק** זצ"ל; ספר **'י"ג אורות לבית צאנז'** (עמוד עג) בשם הרב ר' **חיים אלעזר**

אילו זה לפני זריקת דמים וזה לפני זריקת דמים, יפה אתם אומרים, אלא מצורע לפני זריקת דמים, ונזיר לאחר זריקת דמים כו'. ומבואר דמועלת מעשה אחת לשני עניינים זולת בהיותם עניינים חלוקים ושונים כהך דזה לגדל וזה להעביר.

ועיין עוד ירושלמי מגילה (פ"ב ה"ב), רבי יוסה בעי, היה זה צריך לפשוטה ראשונה, וזה צריך לפשוטה אחרונה, תקיעה אחת מוציאה ידי שניה (יכולים שניהם לצאת בתקיעה זו, או דילמא כיון דבעינן גם כוונת המשמע, והוא לא כיוון אלא לתקיעה אחת משניהם, אין מוציאין, ואפילו היתה כוונתו על שניהם, כיון דכוונתו סותרת זו את זו, אין כוונתו כוונה ושניהם אין יוצאין בו. קרבן עדה).

ולכאורה, הך דירושלמי דומה להך דנזיר (ס: דאמרין, דכיון דזה לגדל וזה להעביר, אי אפשר שתעלה תגלחת אחת לשניהן, כיון דעניינם חלוק, זה לסילוק שער וזה לגדל, ואם כן גם כאן דעניינם חלוק, זה להתחלת התקיעה, וזה לפשוטה אחרונה - דהוא סילוק התקיעה וגמרה, גם כן אין ראוי שתעלה תקיעה אחת לשניהן. ואולם זה רק לסברא דהתקיעה היא המצוה בתקיעת שופר (עיין רא"ש ראש השנה פ"ד סימן ט), מה שאין כן אם השמיעה היא כל המצוה (עיין שו"ת הרמב"ם סימן נא), אם כן כיון דכל אחד שומע בפני עצמו - הוי ליה שני מעשים וכמוכן.

האם בן נח יכול לקנות גוף לפירותיו

עיין בספר גור אריה על התורה בראשית (פרשת תולדות כה, לא אות מה) שהקשה בענין הבכורה שלקח יעקב מעשו, וז"ל: אך קשה, דלא שייך מכירה בדבר שאין בו ממש ולא יפול עליו קנין (עיין רמב"ם הלכות מכירה פ"ב ה"א). וצריך לומר, שהיה מקנה עשו גופו ליעקב לענין הבכורה ולכל זכות הבכורה, והוי קניינו קנין (עיין שם ה"ד), עכ"ל ז"ל.

ומוכח מזה דהאבות יצאו מכלל בני נח, דאם לא כן, הא אין לבן נח קנין בבן נח אחר בגופו - רק במעשה ידיו, וכמבואר ביבמות (מו.) גיטין (לה).

ויש לומר, דשיהיה הגוף בעצם קניי - הוא דליתא בבן נח, מה שאין כן גוף לפירותיו, שפיר נקנה גם בבן נח.

ועיין נזיר (סא:), דעובד כוכבים ליתיה ב'והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם' (ויקרא כה, מו), ופירשו רש"י ו'תוספות ד"ה רב) הטעם, משום דאין קונה את עכו"ם חבירו לגופו, ולא שייך שינחילהו לבנו, עיין שם. וצריך לומר, דאף על גב דלמעשה ידיו קונה שפיר גם את עכו"ם חבירו, ואם כן הרי יכול להוריש המעשה ידיו לבנו, עם כל זה לא מיקרי זה 'והתנחלתם אותם', ד'אותם' - גופם משמע, עיין פסחים (צה). 'ככל חקת הפסח יעשו אותם' (במדבר ט, יב) - במצות שבגופו הכתוב מדבר. ואם כן מוכח מזה לכאורה, דגם קנין גוף לפירותיו אין העכו"ם קונה לעכו"ם חבירו, דאם לא כן, הא תו משכחת ליה שפיר 'והתנחלתם אותם', כיון שיש לו קנין בגופו לפירותיו, ומוריש שפיר את הגוף לבנים - לפירות, ויש לדחות, ובאתי רק להעיר.

טעמים שאין דנים מה מצינו מהלכה

אין דנין קל וחומר מהלכה - שבת (קלב.) ונזיר (טז).

ויש להסתפק אי דוקא קל וחומר, או גם מה מצינו אין דנין. ולפי מה שכתב רש"י שבת שם (ד"ה עקיבא) הטעם דאין דנין קל וחומר מהלכה, משום דלא ניתנה תורה שבעל פה לידרש ב"ג מדות, אם כן טעם זה שייך גם במה מצינו, דהוא מדת בנין אב (עיין רש"י שבת כו: ד"ה ופרט).

והנה לולי דברי רש"י הנ"ל, היה אפשר לומר עוד הטעם, דמילי דהלכה למשה מסיני הם סתומים ביותר מדברים המפורשים, מדנמסרו רק בעל פה ולא נרמזו במקרא כלל, וכמבואר בהקדמת פירוש המשנה הרמב"ם (מהדורת וגשל עמוד 48 ד"ה והוא) דהלכה למשה מסיני אין לו רמז במקרא, ועל כן אין לדון בהם תורת קל וחומר, דנחשבים חידוש וגזירות מלך, ולא שייך לדון בהם תורת קל וחומר - לומר דמה לפלוני שאין לו קולא זאת כו', דאולי יש ענין נעלם במלמד אשר אינו בלמד, ומחייב ההבדל ביניהם בדנין שאנו באין ללמוד, ואף שאינו מתאים לפי הקולא וחומרא, וכמוכן.

ועיין בית האוצר (מערכת א כלל נו אות ו ד"ה ואולם), דהבאתי כעין זה פירוש הראב"ד על הסיפרא (פרשת תזריע פרק ט ברייתא יד ד"ה ומנין), דאין דנין בנגעים דין קל וחומר, משום דכולם גזירות מלך הן, עיין שם, וכהנה רבות (עיין סוכה יח: מנחות ז: וראה גליוני הש"ס ירושלמי מועד כ ד אות כק).

ואולם גם לפי טעם זה, ראוי לומר דגם במה מצינו אין דנין, דדילמא יש במלמד ענין מיוחד שאינו בלמד המחייב את הדין במלמד, וכי היכי דמחידושא לא גמרינן אפילו במה מצינו (עיין פסחים מ:), הוא הדין מהלכה למשה מסיני לפי דברינו וכמוכן.

ראיה שמועיל מעשה אחד לשני עניינים זולת אם הם חלוקים ושונים

שתי כוונות ועניינים במעשה אחת, ראיתי לקצת אחרונים (עיין שו"ת שערי דעה ח"א סימן נו; שו"ת מהרש"ם ח"ב סימן קט ד"ה הנה) שדיברו בזה, אי שייך שתעלה מעשה אחת לשני עניינים, וכן אם יתכנו שתי כוונות במעשה אחת, ומתוך דברינו בזה יתבאר לך ענין הנושא ביותר.

ועיין נזיר (ס:), שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי, נזיר טהור ומצורע מהו שילגח תגלחת אחת, ועולה לו לכאן ולכאן, אמר להן, אינו מגלח. אמרו לו, למה, אמר להם, אילו זה לגדל וזה לגדל, וזה להעביר וזה להעביר, יפה אתם אומרים, עכשיו נזיר להעביר ומצורע לגדל (כלומר, דתגלחת נזיר עניינה להעביר שער מכל וכל, שאין צריך עוד לשער שישגדלנו לשום מצוה, ומה שאין כן תגלחת ראשונה של מצורע, דהוא כדי לגדל שער ולגלחו שנית לפני יום הבאת קרבנות (ראה ויקרא יד, ה-ט), ועל כן הואיל ועניינם שונה זו מזו, שזו לגדל וזו להעביר, אי אפשר שתעלה תגלחת אחת לשניהם). ולא תעלה לו לימי חלוטו, ותעלה לו לימי ספרו (כלומר, תגלחת שניה של מצורע דהיא גם כן להעביר, אם כן תעלה לו גם לתגלחת דנזירות טהרה), אמר להן,

(א) ראה אריכות בבית האוצר מערכת א כלל א. ושם בתחילת הכלל כתב: 'הנה נא בענין אם האבות יצאו מכלל בני נח כבר האריכו בו הראשונים ז"ל (עיין רש"י עבודה זרה ג. ד"ה נמורה-רמב"ן פרשת אמור כה, יד"ה והצרפתיים)'

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושד בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע סמוך לרוסלקותו, באוני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com